

COLUMN

De schrijver van de column kan een gedragswetenschapper, een groepsleider, een wetenschappelijk onderzoeker, een beleidsmaker en/of een ouder zijn. Wat zij gemeen hebben, is hun ervaringen met jeugdigen met een licht verstandelijke beperking. In deze jaargang van Onderzoek & Praktijk geven wij het woord aan Adri Benschop, manager bij Expertisecentrum de Borg.

GA EENS LEKKER MET ZE OP VAKANTIE

Adri Benschop

Toen ik in 1986 werd benoemd tot algemeen directeur van Groot-Emaus, een orthopedagogisch behandelcentrum voor jongeren met ernstige gedragsproblemen in Ermelo, had ik al enige ervaring in de zorg. Althans, dat dacht ik. Ik was als beleidsmedewerker bij de toenmalige NZR betrokken bij de inventarisatie van knelpunten in de verstandelijk-gehandicaptenzorg en het toenmalige COZ had een potje om deze knelpunten op te lossen. Groot-Emaus was één van de instellingen waar wij op bezoek gingen. De instelling had nieuwbouw gerealiseerd voor groepen van 7 terwijl de richtlijnen nog uitgingen van een groeps grootte van 12. Het knelpunt werd gehonoreerd. Ik wist dus waar ik aan begon. Althans, dat dacht ik.

Om mij nog beter voor te bereiden op mijn nieuwe baan had ik een boekje gekocht van Ad van Genneep, toenmalig hoogleraar orthopedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam, met de titel "De zwaksten in de samenleving", en toen ik daar bij mijn introductie uitgebreid uit citeerde schepte dat, vooral bij de oudervereniging, vertrouwen. Ik wist waar ik het over had. Althans, dat dachten zij.

Maar eenmaal in functie zag ik dingen gebeuren die ik niet begreep. Regelmatig escaleerde er iets in een groep. Incidenten met agressie, een groepsleidster die zich niet veilig voelde nadat zij een steen in de rug gegooid had gekregen. Er moest gesepareerd worden in een ruimte die eigenlijk zo niet mocht heten. Er werd gerapporteerd dat er zo'n 100 jongeren per jaar wegliepen. Geruststellend werd mij erbij verteld dat dat niet bijzonder was. Jongeren willen vrijheid. Normaal moeten ze dat verdienen, maar als ze dat te lang duurt, nemen ze soms zelf het initiatief. Dan gaat het systeem in werking van melding bij de politie, op de telex (weet u nog wat dat is?), en meestal is iemand dan na een dag weer terug, omdat de boze buitenwereld iets bozer is dan de jongere tevoren had bedacht. En dan moet er behandeld worden. En ik dacht: zo werkt het dus.

Maar toch bleef ik zitten met vragen. Waarom gebeurt dit? Hoe zit de behandeling dan in elkaar? Wat is het resultaat? Nu was het beleid van de instelling om voor jongeren die, vanwege uiteenlopende problemen thuis, niet op vakantie konden een vakantieweek te organiseren in De Pôlle, een eigen vormingscentrum in Friesland. Ik besloot mij aan te melden als vrijwilliger. Op weg ernaartoe in de auto meldde Erwin dat hij bij mij op de kamer wilde slapen. Er waren in de boerderij één- en tweepersoonskamers en er moest gekozen worden. Erwin was een jongen van 16 jaar, een boom van een kerel, stak een kop boven mij uit, en hing half over mij heen als hij iets wilde zeggen. Laten we zeggen "dat 'was ik niet gewend." Na enig overleg met de andere 'leidings' sprak ik af dat ik ermee akkoord zou gaan om met Erwin een kamer te delen. Tegenwoordig zou ik zoiets niet meer doen, maar in die tijd kon dat nog.

Op de eerste dag werd er 's avonds na het eten nog een balspel gedaan en om acht uur kondigde Erwin aan dat hij wilde gaan slapen. Daar was niets op tegen, maar het was wel opvallend. Pubers van die leeftijd hebben eerder de neiging om bedtijd zoveel mogelijk te rekken. Althans, dat was mijn ervaring met mijn eigen kinderen.

Toen ik om 11.00 uur naar bed ging lag hij al rustig te ronken. Op mijn bed lagen twee tekeningen. Twee klokken. De één stond op 12.00 uur, de ander op 03.00 uur. Daaronder stond in een krabbelig handschrift: "Beste Benschop, wil je mij dan even wakker maken, want dan moet ik er even uit."

Wat was het geval? Erwin was een bedplasser. Hij was als de dood dat in de groep bekend zou worden dat hij in zijn broek had geplast en dat hij zou worden uitgelachen. Hij had behoefte aan veiligheid en hij had het idee dat als hij maar bij de directeur op de kamer zou slapen, het wel goed zou komen.

Toen begreep ik het.

Wat ik niet uit inventarisaties, leerboekjes, rapportages etc. had geleerd, was dat het in de omgang met mensen met een verstandelijke beperking, en eigenlijk denk ik dat het voor iedereen geldt, maar om één ding gaat: behoefte aan veiligheid en vertrouwen. Agressief gedrag heeft te maken met niet-begrepen gedrag. Je kunt allerlei behandelplannen en rapportagesystemen bedenken, maar als er geen basis is van veiligheid en vertrouwen, dan is elke behandeling gedoemd tot mislukken.

Tegenwoordig moet alles evidence based zijn en moet er worden ge-ROM'd. Toen ik twee jaar geleden bij De Borg kwam trof ik daar het systeem aan van Zichtbare Zorg waarin op initiatief van de Inspectie met behulp van een aantal parameters de effectiviteit van de behandeling wordt gerapporteerd. De Borg had, en heeft nog steeds, een eigen set indicatoren bestaande uit de instrumenten: ABCL, MOAS, HKT, DROS, etc. (het kan zijn dat ik er één vergeten ben). Elk systeem bestaat uit verschillende vragenlijsten die door groepsleiders digitaal moeten worden ingevuld.

Dat systeem ZIZO is vorig jaar vervangen door sectorgebonden systemen. Voor de VG-sector werd dat de portal Kwaliteit van Zorg. Daarin zitten globaal dezelfde indicatoren, maar omdat de cliënten van De Borg op het snijvlak zitten van drie sectoren, VG, GGZ en Justitie, mochten de Borginstellingen daarnaast de eigen set handhaven. Intussen was ook Justitie bezig met prestatiegebonden bekostiging en ontwikkelde zij een eigen indicatorenset voor zaken als recidive en risicoinventarisatie. En omdat de Inspectie een eigen verantwoordelijkheid heeft en moet toezien op de kwaliteit van zorg, heeft zij voor bepaalde cliënten een eigen indicatorenset ontwikkeld, die moet worden gerapporteerd via een eigen inspectie-portal. Dat zijn voor de Borginstellingen dus inmiddels vier systemen, met bijbehorende vragenlijsten om de effectiviteit van de behandeling vast te stellen.

En dan vraag ik mij af: waar gaat dit ook alweer over? Je kunt allerlei behandelplannen en systemen bedenken, we organiseren tegenwoordig van alles op het gebied van rapportage en onderzoek, en ik zeg niet dat we ons niet moeten verantwoorden, maar, .. hebben we hen echt begrepen? Ik heb van Erwin geleerd dat het eigenlijk maar om één ding gaat: behoefte aan veiligheid en vertrouwen. Hij heeft gedurende de hele week geen last gehad van incontinentie.

Ik wens u een fijne vakantie!